

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

ד"ר גבריאל א. אלכסנדר: דבר תורה פרשת "ויקרא"

קהילת "מבקשי דרך"

ה' בניסן תש"ע, 20 במארס 2010

שבת שלום !

" א וַיִּקְרָא אֶל-מֹשֶׁה, וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר. ב דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם:
אָדָם כִּי-יִקְרִיב מִכֶּם קִרְבָּן לַיהוָה, מִן-הַבְּהֵמָה מִן-הַבָּקָר וּמִן-הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת-קִרְבְּנֵיכֶם. "

זאת פתיחתו של הספר אשר במאות השנים האחרונות נקרא על פי נוסח תחילתו, רוצה לומר, **ויקרא**. עיקרו "בלמוד עבודת הכהנים והיישורתם" כפי שאברבנאל כתב בפירושו. היינו, מהות של החיבור הוא, קודקס, חוקה, אוסף דינים והוראות, לעבודת הקודש, לפלחן הזבחים והקורבנות בבית המקדש בירושלים.

משה דוד קסוטו בערך המקיף "ויקרא" באנציקלופדיה המקראית העלה, כי יש המנסים לתרץ את מיקום הספר בסדר חומשי התורה בנימוקים כרונולוגיים. לאמור, בספר **בראשית** סופר על בריאת העולם, אבות האומה והירידה למצרים; בספר **שמות** סופר על היציאה ממצרים ומתן תורה; ובספר השלישי, הוא ספר **ויקרא**, פורטו ההוראות והחוקים לכהנים אשר באמצעותם יבטיחו את מעמדם של בני ישראל כ"גוי קדוש". על כן, הספר נקרא במקורו **תורת כהנים** או **ספר כהנים**, אשר תורגם לשפות האירופאיות ל- *Leviticus*.

היהדות המתקדמת, או בשמותיה האחרים, הרפורמית, המתקנת, המתוקנת או הליברלית, אשר באוהלה אנו שוהים, אף אם שורשיה של קהילת "מבקשי דרך" מצויים ב"יהדות המתחדשת" על פי הגותו של מרדכי קפלן, הסתייגה ממשמעויותיו של ספר **ויקרא**. אבות הזרם הרפורמי ביהדות, אנשים כמו דוד פרידלנדר, שמואל הולדהיים וודאי אברהם גייגר, ראו בקורבנות כמהות היהדות הארץ-ישראלית הארכאית, אם לו לומר ה"פרימיטיבית", אשר אין לה ולא כלום, עם מהויותיה האוניברסליסטיות וההומניסטיות של היהדות המודרנית אשר בקשה להישען במקורותיה ההגותיים על כתביהם של נביאי ישראל ולדלות מהתורה רק את אשר התאים להשקפת עולמה.

מול הציווי בפסוק ב' בפרק א' ב**ויקרא** לאמור, "אָדָם כִּי-יִקְרִיב מִכֶּם קִרְבָּן לַיהוָה, מִן-הַבְּהֵמָה מִן-הַבָּקָר וּמִן-הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת-קִרְבְּנֵיכֶם" הציבה היהדות המתקנת כאידיאל, כמהות העניין, את מסר הנביא מיכה, פרק ו', החל מפסוק ז', " הֲיִרְצָה יְהוָה בְּאֵלֵי אֵילִים בְּרִבְבוֹת נְחֹלֵי-שָׁמֶן, הֲאֵתֵן בְּכוֹרֵי פִשְׁעֵי פְרִי בִטְנֵי חַטָּאת נִפְשֵׁי. ח הגיד לך אָדָם מֵה-טוֹב וּמֵה-יְהוָה דֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ כִּי אִם-עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהֶצְנַע לָכֶת עִם-אֱלֹהֶיךָ. "

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

השאיפה לעבר האוניברסליזם, המוסריות וההומניזם, לצורך קבלת הכרת הסביבה על היות היהודים ראויים להיחשב לחברי האומה, the nation, הביאה את הרבנים הרפורמיים בארצות הברית בועידתם בפיטסבורג בשנת 1885, להכרזה, כי "איננו מחשיבים עוד עצמנו כאומה [ייחודית] אלא [רק] כקהילה דתית (congregation). לכן, אין אנו מצפים לשיבה לפלשתינה, לא לעבודת הקרבנות של בני אהרון, לא להחזרתה של אף אחת מההלכות הקשורות למדינה היהודית...."

ואף יותר מכך. הסתייגות, או אף פסילת כלל מהיותיה ועיקריה של תורת הכהנים הושעו, על ידי מעצביה של היהדות המתקדמת בגרמניה, ומאוחר יותר בארצות הברית, על הנחת המוצא שהמצוות המעשיות, ובכללן ודאי וודאי, תורת הכהנים, מפריעות לערכי התבונה שעל פיהם על האדם המודרני, כך גם על היהודי המבקש להוכיח בכל מעשי ידיו, את זכותו לאמנציפציה, לשוויון זכויות מעשי ופורמאלי, לנהוג ולנהל את חייו.

הוכחה מקראית לצדקתה של דרך זאת, נמצאה למעצביה של הרפורמה ביהדות גם בדברי התוכחה החריפים של הנביא ישעיהו, פרק א' מפסוק י"א ואילך, "לְמַה-לִּי רֵב-זְבָחֶיכֶם יֹאמֶר יְהוָה שְׁבַעֲתֵי עֹלֹת אֵילִים וְחֶלֶב מְרִיאִים וְדָם פְּרִים וּכְבָשִׁים וְעֵתוּדִים לֹא חִפְצָתִי. יֵב כִּי תִבְאוּ לְכַאוֹת פָּנָי מִי-בִקֶּשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם כִּמֶּס חֲצָרִי."

על פניו, לא חידשו אבותיה של היהדות המתקדמת בהקשר זה דבר. נחמה לייבוביץ' בשיעוריה על פרשת "ויקרא" הזכירה, שכבר הרמב"ם במורה נבוכים העלה את הדעה, שליהדות אין כלל צורך בקרבנות. הוא סבר, שהם, הקורבנות וההנחיות עבורם בספר כהנים נכללים בכל זאת בתורה, מתוך גישה משלבת, סינקרטיסטית. היינו, בהליך התגבשות היהדות ביקשו אבותיה למנוע מהפכה קיצונית. הקרבנות היוו חלק מהותי מהדתות שקדמו ליהדות. מכיוון, על-פי לשונו של הרמב"ם, ש"אי אפשר לצאת מן ההפך אל ההפך פתאום", היינו, אי אפשר לצפות שאנשים שראו בקרבנות את עיקר דתם יסכימו מיידית לאמץ לעצמם ערכיה של דת מופשטת לחלוטין שאין בה כל מקום לקרבנות, "השאר ה' מני העבודות ההם והעתיקים [אליו], ציוונו לעשותם לו, וציוונו לבנות היכל לו ... שישתחוו לו ושיקטירו לפניו."

בשיחותיו על פרשת השבוע טען אחיה של נחמה לייבוביץ', ישעיהו לייבוביץ', שהוראות ספר ויקרא, אכן נראות לנו זרות ומוזרות. אולם, "משמעותם [של הקורבנות] היא, ההגשמה המוחשית של אותו דבר אשר כל ירא-אלהים חייב להסכים לו (...), [היינו], עבודת ה' לשם עבודת ה'." במילים אחרות, אין האדם הדתי ההלכתי המאמין, מערבב בין הגיון ותבונה לבין

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

עיקרי הדת. על כן, גם ספר הכהנים, מהווה חלק בלתי נפרד מעולם התורה, ואין להפריד אותו ממנה.

מתי חובר ספר ויקרא? תשובה ברורה לסוגיה זאת לא מצאתי. משה דוד קסוטו העלה את ההשערה, שחיבורו הספר דומה הייתה לדרך חיבורן של המשנה והתוספתא. כנראה, כך כתב, "קיימות היו בישראל מסורות שהיו נמסרות מדור לדור בשם משה מפי הגבורה. (...). מתוך אוצר הרחב של המסורות הללו נבחרו לשם חיבור ספר ויקרא, אותן מסורות השייכות לדיני הקרבנות ולחוקי הקדושה." גם אם השערה זאת נכונה, אין היא עונה על הקושיה, מתי חובר/נערך ספר תורת כהנים?

זאב זיסמן במאמר מקיף על הספר העלה תיאוריה מעניינת, לפיה דווקא אחר חורבן בית שני נמצא הצורך לאסוף את מנהיגי הפלחן כדי לשמר אותם לדורות הבאים. הוא טען שם, שאין לספר דבר משותף עם הרפורמות הפלחניות והדתיות של חזקיהו ויאשיהו מלכי יהודה. אלא, לשיטתו של זיסמן, ספר ויקרא מייצג, במגמותיו ובשיטתו, את יהדות הבית השני, ושהוא המאוחר שבין קצבי-החוקים שבתורה. בזהירות יאמר כאן, ברור שויקרא הוא ספר כהני מובהק, חובר ונערך על בסיס מקורות קדומים על ידי הכהנים אשר שירתו במקדש האלוהים בירושלים טרם החורבן ב"מרד הגדול" בשנת 70 לסה"נ.

מקדש זה, על הכהנים אשר שרתו בו, כמו גם תפארתו ומורכבות הפלחן אשר התקיים בו, משתקף במובהק בדיני ספר ויקרא, אף כי הוא מכונה כאן רק בשמו הראשוני, "אהל מועד", כנאמר כאן בפסוק הפתיחה, "א וַיִּקְרָא אֶל-מֹשֶׁה, וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֵהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר. " זהו המקדש אשר ביטא את אידיאל מקום הפלחן היחיד לאלוהים, אידיאל אשר עמד במהופך לגישות אחרות בספרי התורה. כך, למשל, לקראת סיום פרשת "יתרו" בספר שמות, שם בפרק כ' החל מפסוק כ', נאמר, "לא תעשון אתי אלוהי כסף ואלוהי זהב, לא תעשו לכם. מזבח אדמה תעשה לי, וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך, את צאנך ואת בקרך, בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך."

האל אשר אינו זקוק למקום פלחן מסוים, לפאר, אולי אף לא לקורבנות, לא היה האל אשר מקדשו נחרב על ידי צבאות האימפריה הרומית בשלהי "המרד הגדול". יוספו פלוויוס (יוסף בן-מתתיהו) העיד בתולדות מלחמת היהודים עם הרומאים, (ספר ו' פרק ד' סימן ז), כי כאשר טיטוס עמד לפני המקדש, "הביט אל דביר ההיכל ואל כל אשר בו וראה, כי גדול הרבה הדר בית-המקדש מן השמועה אשר בפי הנכרים, ובצדק מתגאים בו היהודים ומרבים

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

בשבחו. " ובהמשך, תיאר את תגובת החיילים הרומים וכתב, "רבים נמשכו אחרי תאוות בצעם, באמרם בלבם, כי היכל הבית מלא אוצרות מפה אל פה, אחרי ראותם אותו מחוץ, והנה הוא מצופה זהב כולו מסביב."

היסטוריה מוכיחה, בדיעבד, כי היהדות על כל גוונים וגישותיה, לא זקוקה לא למקדש לאלהים ולא לקורבנות. בפועל מאז שחרב "הבית השני" אין נוכחות יהודית על "הר הבית" ואין מתקיים בשום מקום פלחן קורבנות. הרצל, אשר הניח את היסודות לעבודה הציונית המדינית היה מודע היטב לעובדות הללו. במהלך ביקורו בירושלים כתב ביומנו ב- 29 באוקטובר 1898, "זו [רוצה לומר ירושלים, היא] המולדת של אידיאות שאינן נחלה של עם אחד, של דת אחת. (...) כבר מזמן היתה העיר ירושלים הגשמית, על חומותיה ספוגות הגורל, לעיר שהיא סמל, קדושה לכל בני תרבות."

על הר הבית לא עלה הרצל עם חבריו למסע. ביומן כתב, ב- 31 באוקטובר 1898, "אסור גם לדרוך במסגד עומר, בהר הבית, מחמת החרם של הרבנים. כך קרה לסיר משה מונטפיורי, שהוחרם." עם זאת, באותו יום השקיף על המתחם ממרפסת בית-הכנסת "החרבה" ורשם ביומנו, "מן הגזזטרה של בית-כנסת עתיק התענגנו בשמש של בוקר על מראה הר-הבית, הר הזיתים וכל הנוף האגדי הזה." עם זאת, את כלל הביקור ב"עיר הקודש" סיכם, במעין היפוך מזמור תהלים, קל"ז:5, "אם אשכחך ירושלים, תשכח ימיני", במשפט, "אם אזכרך בעתיד, ירושלים, לא בהנאה אזכרך."

" א נִיקְרָא אֶל-מֹשֶׁה, וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֵתֶּל מוֹעֵד לֵאמֹר."

כתב יהודה עמיחי על משה בפתוח סגור פתוח,

"משה רבנו ראה רק פעם אחת את פני האלהים
ושכח. הוא לא רצה לראות את המדבר
ואפילו לא את הארץ המובטחת, אלא רק את פני האלהים. (...)

" (...) אבל איש לא ראה
ואיש לא הכיר. ורק בסוף חייו,
על הר נבו ראה ומת
בנשיקת פני האלהים."

התנועה ליהדות מתקדמת בישראל
יש יותר מדרך אחת להיות יהודי

קהילת מבקשי דרך, ע"ר

ש"י עגנון 22 ירושלים 93589 קווי אוטובוס 22, 13, 24, 4

טל: 02-6792501 פקס: 02-6786207

דואר אלקטרוני: kehillah@bezeqint.net

אתר אינטרנט: www.mevakshei.org

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

שבת שלום!